

Økonomi og Politik på Arbejdsmarkedet

Regeringen skal helst ikke blande sig i overenskomstforhandlingerne. Alligevel spørger journalister hvert andet år i november og december, hvorledes den klarer overenskomstsituationen. Dette er det første problem i forholdet mellem arbejdsmarked og politik: Hvor meget må staten blande sig i arbejdsmarkedet. Men der er også det stik modsatte problem: Hvor meget skal arbejdsmarkedets parter blande sig i politik. Medlemskab af en organisation begrundes normalt med den pågældende person eller virksomheds placering på arbejdsmarkedet og ikke med politisk overbevisning. Men både fagforeninger og arbejdsgiverforeninger er politisk aktive. Naturligvis driver man lobbyvirksomhed for sine helt specifikke interesser. Det samme gør antenneforeninger, FDM og private virksomheder. Men der er også et mere generelt engagement. Fagforeningerne på socialdemokratisk side og Arbejdsgiverforeningen på borgerlig side.

Områderne lapper ind over hinanden. Politikerne blander sig i arbejdsmarkedsforhold og arbejdsmarkedets parter blander sig i politik. Spørgsmålet er hvor grænsen går. Ikke i bred almindelighed, men i befolkningens opfattelse, som man

nu kan læse den ud fra forskellige opinions- og valgundersøgelser. En del af problemerne er stort set fælles for alle lande og også for størstedelen af dette århundrede. Den totale adskillelse af politik og arbejdsmarked er stort set utænkelig. Men problemet presser sig på med særlig kraft i Danmark:

1. Vi har en lang tradition for statsindgreb i overenskomstforhandlingerne. Indtil et stykke ind i 1960'erne var det overordnede sigte at undgå konflikt, slet og ret, og mindre at påvirke selve overenskomsternes indhold, selvom man naturligvis kom til det, f.eks. når man ophøjede et mæglingsforslag til lov. Men med indkomstpolitikken kommer også ønsker til overenskomsternes indhold. Man skal helst holde sig til »en samfundsmæssig forsvarlig ramme«. Somme tider siger man, hvad rammen skal være. Og man henstiller og advarer med andre indgreb, hvis rammen ikke holdes.

Danmark er ikke helt unikt i så henseende. Men de andre skandinaviske lande har en noget anden tradition. I Sverige holder statsmagten sig gennemgående udenfor forhandlingsforløbet, og i Norge bruger man i stort omfang voldgift. I »Skandinavisk Arbetarrörelse« ser Nils Elvander politiseringen af arbejdsmarkedet som en af grundene til det danske Socialdemokratis relativt svage stilling: Gentagne gange har det danske Socialdemokrati måttet gribe ind over for sine egne. (Elvander). På den anden side har Finland eksperimenteret med endnu mere

omfattende politiske løsninger, end vi kender herhjemme, nemlig overenskomstforhandlinger, der inddrager både landbrugsstøtte, priser og forhandlinger.

2. Vi har ligeledes en lang tradition for, at arbejdsmarkedets parter har et generelt politisk engagement. Fagbevægelsen har altid været knyttet til Socialdemokratiet og det er ingen ny ting, at Dansk Arbejdsgiverforening giver tilskud til politiske partier. Men der er en forskel: Fagbevægelsen er stort set knyttet til et parti, Socialdemokratiet, også selvom der er flere »arbejderpartier«, og Socialdemokratiet kan regne med denne opbakning. Erhvervsorganisationerne er ikke på samme måde forlovet med et bestemt borgerligt parti, og klarer et parti sig ikke godt, kan det gå ud over tilskuddene. De kan gå til konkurrenterne. Og hvor erhvervsorganisationerne holder sig deres interesser i ret snæver forstand, tager fagbevægelsen i dag selvstændig stilling til et væld af spørgsmål, der har meget lidt at gøre med arbejdsmarkedet i snæver forstand. SID har en generel skolepolitik, forbundet blandede sig i 1986 i, hvorledes man skulle løse problemerne omkring nogle BZ'eres barrikadering af Ryesgade i København, og LO organiserer 5 minutters arbejds pause for at fremme freden i Europa. Og så fremdeles. Organisationernes indblanding er ikke symmetrisk. Den er meget stærkere i »arbejderbevægelsen« end den er i »arbejdsgiverbevægelsen«.

Heller ikke dette er helt unikt dansk. Den samme politiske stillingtagen finder man i de andre skandinaviske lande og selv i USA er fagbevægelsens meget omtalte politiske neutralitet (»business trade unionism«) lidt af en fiktion: 94 procent af de midler, fagbevægelsen bruger til politiske formål, går til Demokraterne og omvendt udgør disse midler 50% af De-

mokraternes samlede finansielle ressourcer. (Rehmus 1984:43).

Det følgende er et forsøg på at tegne et slags portræt af befolkningens opfattelse, ud fra valg- og opinionsundersøgelser, og bygger i stor udstrækning på artikler, der tidligere har været publiceret i engelsksprogede tidsskrifter. Det spændende ved spørgsmålet om organisationernes indflydelse er, at man her møder ikke een enkelt opfattelse, men flere opfattelser, der synes udbredt i befolkningen og disse opfattelser passer ikke altid problemløst sammen. På den ene side klages der ofte over organisationernes magt, men på den anden side skal organisationerne helst tages med på råd. Og nok skal arbejdsmarkedets parter helst selv klare overenskomsterne. Men samtidig mener mange, at staten skal gribe ind, hvis LO og DA ikke selv kan klare problemerne. Alligevel kan opfattelserne sammenfattes i nogle hovedpunkter. Områderne skal holdes adskilte. Og når det ikke kan lade sig gøre, skal politikerne have det sidste ord. Forestillinger om, at interesseorganisationer i højere grad end politikerne repræsenterer »interesser« er dermed også en anelse overdreven¹⁾.

Udgangspunktet

Helt generelt synes det at være et nogenlunde akcepteret princip, at »alle berettigede interesser« skal høres og helst også selv klare sagerne. Det gælder ikke *alene* arbejdsmarkedets organisationer. Men det gælder også dem.

Kun når det gælder indrømmelsen af en egentlig veto-ret (det tredje spørgsmål i tabel 1) viger et flertal tilbage. Og dette flertal er endda ikke særlig stort, og både blandt venstrefløjsvælgere og hos socialdemokrater går det i modsat retning (tal udeladt). Karakteristisk for Danmark er således en meget stor tiltro til organisatio-

Tabel 1. Hensyntagen til »de berørte organisationer«.

	Enig	Uenig	Hverken eller		Netto- majori- tet
Hvis LO og Dansk Arbejdsgiverforening er blevet enige om et forslag vedrørende arbejdsmarkedspolitik, f.eks. arbejdsmiljølov, så bør Folketinget vedtage det uden ændringer	62	31	8	101	+ 31
Regeringen bør søge at nå frem til et kompromis med organisationerne, inden den fremsætter vigtige forslag i Folketinget	57	33	10	100	+ 24
Politikerne bør overlade mest mulig lovgivning til de berørte organisationer og så vidt muligt blot vedtage det, organisationerne er blevet enige om i de sager, der vedrører den	39	50	11	100	+ 11

Spørgsmålene er fra undersøgelsen vedrørende politisk deltagelse. Interviewene blev gennemført i maj-juni 1979 og omfattede 1858 personer. Positive nettomajoriteter angiver positiv indstilling til organisationsindflydelse.

nerne. Man kan nok skælde ud og mene, at de har for megen magt. Men på deres egne områder skal de i høj grad være medbestemmende.

Politisk indblanding i overenskomsterne

Flere holdninger i forbindelse med overenskomstforhandlinger passer fint ind i dette mønster. Det er nærmest en trosætning i Danmark, at arbejdsmarkedet selv skal klare overenskomstforhandlingerne. Ved en undersøgelse i 1979 var 80 procent enige og kun 15 procent uenige. (Se tabel 2). En så kraftig majoritet betyder umiddelbart, at opfattelsen er dominerende i næsten alle politiske lejre og i næsten alle betydende sociale grupper. Kunne arbejdsmarkedet i alle situationer rent faktisk klare problemerne, ville der for de færreste være nogen tvivl om, at så skulle de også have lov til det. Højst kunne nogle politikere få problemer, hvis or-

ganisationerne enedes om lønstigninger langt ud over de indkomstpolitiske målsætninger.

Det store problem er naturligvis, at forhandlingerne engang imellem bryder sammen, så man står i valget mellem regeringsindgreb og storstrejke. I 1985 fik vi begge dele. Og her deles vandene. Igen i 1979 var der nærmest dødt løb mellem tilhængerne af strejke og tilhængerne af, at konflikterne fik lov at løbe.²⁾ Til gengæld er sagen klar, hvis Folketinget faktisk griber ind. Så er næsten alle også enige om, at strejkerne skal holde op. Der er her ikke problemer med »den almindelige lovlydighed«. I 1979 var det kun 16 procent, der mente, at det var i orden at strejke videre, mens 69 procent mente det ville være forkert.

Problemet på arbejdsmarkedet er i stort omfang, at man skal have mindst tre principper opfyldt på engang.

1. Parterne skal helst klare forhandlingerne selv.

2. Men resultatet skal samtidigt være økonomisk forsvarligt og den generelle økonomiske målsætning er i høj grad noget regering og folketing søger at fastlægge.

3. Og kommer der et lovindgreb, skal dette respekteres.

Det bedste for en regering er klart, at overenskomst-situationerne løser sig selv.

Ellers er man i et dilemma: Mange vælger vil finde et indgreb rigtigt og lige så mange vil finde det forkert. Regeringerne kan dårligt undgå at træde nogen over tæerne. I dette perspektiv har regeringen været meget heldig med den nuværende overenskomstsituation. Problemet er blot, det andet princip, at resultaterne skal være »økonomisk forsvarlige«. Her er det nærmest omvendt. I 1985 forsøgte man en meget stram indkomstløsning, se-

Tabel 2. Overenskomstforhandlingernes forløb.

	Enig	Uenig	Hverken eller		Netto- majori- tet
1. Lønforhandlingerne bør være overladt til organisationerne uden at staten blander sig (Nettomaj. = Pct. enig - Pct. uenig)	80	15	6	101	+ 65
2. Videre har vi et spørgsmål om, hvorledes staten skal forholde sig, når en stor arbejdskonflikt truer:	Enig med A	Enig med B	Hverken eller		
A siger: Staten bør gribe ind og afgøre sådanne konflikter, før de når at udvikle sig til strejke eller lockout B siger: Staten bør ikke blande sig i konflikterne på arbejdsmarkedet. (Nettomajoritet: Pct. enig med B - Pct. enig med A)	44	45	12	101	+ 1
3. Til slut tænker vi os, at Folketinget har afgjort en arbejdskonflikt på en måde, som arbejdstagerne har grund til at være utilfredse med. Spørgsmålet er hvorledes arbejdstagerne da bør forholde sig A siger: Arbejdstagerne bør da strejke, selv om strejken derved bliver ulovlig B siger: Hverken arbejdstagerne eller arbejdsgiverne bør sætte sig ud over folketingets afgørelser i en arbejdskonflikt, selv om de har grund til at være utilfreds med afgørelsen. (Nettomajoritet: Pct. enig med A - Pct. enig med B)	19	69	12	100	÷ 53

De to første spørgsmål er fra projektet vedrørende politisk deltagelse. Det tredje spørgsmål er fra valgundersøgelsen 1979. Interviewene blev gennemført oktober-november 1979 og omfattede 1989 personer. Nettomajoriteterne er i alle tilfældene beregnet således, at positive tal angiver flertal for frihed til arbejdsmarkedets parter.

nere har vi haft både påskepakker og kartoffelkure og man fastholder fastkurspolitik og lavinflationlinjen. Ud fra dette bliver konklusionen nærmest, at proceduren har været rigtig. Men resultatet forkert. Men andre kan også tabe. Strejkes der videre efter et indgreb, vender opinionen sig også mod de strejkende.

Naturligvis er der nogen forskel på opfattelserne i forskellige grupperinger. (Tabel 3). Mindst gælder det i spørgsmålet om parternes ret til selv at forhandle. Alle er her enige, blot er venstrefløjsvælgere og socialdemokrater lidt mere enige end andre. Derimod deles vandene i spørgsmålet om indgreb mod en truende konflikt. Venstrefløjen er stærkt imod, socialdemokraterne lidt imod, borgerlige midtervælgere svagt for og endelig er Venstre- og konservative-vælgere klart for³⁾. Endelig opnås der ny enighed i afvisningen af strejker, når et indgreb først har fundet sted.

Et indgreb vil ud fra dette være mere ubehageligt for en socialdemokratisk end

for en borgerlig regering. Ikke blot er de socialdemokratiske vælgere noget stærkere tilhængere af parternes frie forhandlinger end borgerlige vælgere er. Socialdemokratiet har desuden en vælgermæssig »grænseflade« til venstrefløjen, hvor der er opslutning - også bag strejker efter et lovindgreb.

Fagforeningernes indblanding i politik

Det klassiske spørgsmål om fagforeningernes opgaver knytter sig til LO-forbundenes støtte til Socialdemokratiet. Er fagforeningsmedlemsskab udtryk for, at man vil have bestemte økonomiske interesser varetaget? Eller betyder det opbakning bag en samlet arbejderbevægelse - omfattende fagforening, parti og Dansk Folkeferie?

I undersøgelsen i juni 1984 blev brugt et spørgsmål, som Gallup havde brugt tidligere: Skal LO-medlemmerne akceptere, at man støtter Socialdemokratiet, eller skal de have ret til at nægte betaling. Og

Tabel 3. Opfattelserne i forskellige grupper. Nettomajoriteter 1979

	1. Parterne selv forhandle	2. Indgreb mod konflikt	3. Strejke på trods af lovindgreb
Parti			
Venstrefløjen	+ 78	+ 65	+ 25
Socialdemokratiet	+ 71	+ 8	+ 51
Radikale Venstre	+ 58	+ 16	+ 51
Mindre borgerlige (CD, Q og E)	+ 57	+ 3	+ 72
Venstre + Konservative	+ 55	+ 39	+ 78
Fremskridtspartiet	+ 62	+ 18	+ 69
Erhverv			
Arbejdere	+ 73	+ 10	+ 41
Funktionærer	+ 60	+ 6	+ 53
Selvstændige	+ 58	+ 16	+ 65
Landmænd	+ 49	+ 49	+ 87
Fagforeningsmedlemmer	+ 70	+ 12	+ 39

Nettomajoriteterne er beregnede som angivet i tabel 1: + betyder flertal for at parterne selv skal forhandle at staten ikke skal forhindre konflikt og at det er i orden at arbejderne strejker på trods af lovindgreb

Tabel 4. Syn på partistøtte. 1984.

Spørgsmål: LO's kompetente forsamlings har ved flertal vedtaget at støtte Socialdemokratiet økonomisk. Mener De, at medlemmerne af LO skal acceptere dette, eller mener De, at det er rimeligt, at fagforeningsmedlemmer skal kunne nægte at betale til Socialdemokratiet gennem deres kontingent.

- procent, der går ind for partistøtte -

LO	
Alle LO-medlemmer	28%
LO-medlemmer, der ville stemme på venstrefløj	33%
LO-medlemmer, der ville stemme socialdemokratisk	45%
LO-medlemmer, der ville stemme borgerligt	6%
FTF	
Alle FTF-medlemmer	22%
FTF-medlemmer, der ville stemme på venstrefløj	36%
FTF-medlemmer, der ville stemme socialdemokratisk	54%
FTF-medlemmer, der ville stemme borgerligt	2%

Note: Der er set bort fra de, der ingen mening havde. Når 28% af LO-medlemmerne således går ind for partistøtte, går dermed 72% imod. Partiopdelingen er foretaget ud fra hvilket parti, man ville stemme på, hvis der var valg i morgen (juni 1984).

resultatet blev det samme som før. Et meget voldsomt flertal går imod den obligatoriske partistøtte, også blandt LO-medlemmerne. Blot er der blandt LO-medlemmer meget stor forskel mellem forskellige politiske grupperinger. Socialdemokraterne blandt LO-medlemmerne er tæt ved at acceptere partistøtten. (Tabel 4).

Forklaringen på modstanden mod partistøtten blandt fagforeningsmedlemmerne er derfor i stor udstrækning, at der ikke er nogen automatisk sammenhæng mellem at være fagforeningsmedlem og at stemme socialdemokrat. Resultatet for

LO medlemmerne er næsten identisk med resultatet fra en tilsvarende undersøgelse i januar 1984. Vigtigere er imidlertid den mere generelle: Det bliver sværere og sværere at bruge fagforeningerne som støtte til et bestemt politisk parti. Medlemsskaren er for uensartet. Og en meget stor del af socialdemokrater blandt LO-medlemmerne kan tilsyneladende se problemet (Tabel 4).

Men der er et yderligere moment. Andre resultater i undersøgelsen fra 1984 peger på, at medlemmerne af fagforeningerne vurderer deres eget forbund meget positivt, men er mere ligegyldige over for

Tabel 5. Fagforeningsmedlemmers partivalg. 1984.

	LO-medlemmer	FTF-medlemmer
Parti, man ville stemme på, hvis der var valg i morgen		
- Venstrefløjsparti	26%	24%
- Socialdemokratiet	45%	26%
- Borgerligt parti	31%	50%
Antal personer	224	103

såvel hovedorganisationerne (LO og FTF) og også over for andre forbund: SID-medlemmer synes godt om SID, men er mere neutrale over for Metal, mens Metal-medlemmer har det modsat. (Nielsen: 1985b). Det tyder på, at fagforenings-medlemsskabet mere ses som noget konkret og praktisk og mindre som led i tilslutning til en bred »arbejderbevægelse«.

På linje med dette ligger resultater, der vedrører det rimelige arbejdsområde for arbejdsmarkedets parter. En ting er, at DA og LO forhandler sig til rette om en arbejdsmiljølov. Her er det endda forståeligt, at et flertal mener, at så skal Folketinget også følge trop. DA og LO repræsenterer forskellige - og mange vil sige modstridende - interesser på området, og hvis de kan blive enige, må ordningen formodes at ligge tæt på, hvad der er ret og rimeligt. Men betyder det også, at arbejdsmarkedets organisationer også skal have deres vilje, f.eks. hvis de enedes om

en ny folkeskolelov. Spørgsmålet er ikke helt absurd. SID har som nævnt en skolepolitik. Og skolen skal blandt meget andet også forberede børnene på erhvervs-livet. Blot har skolen mange andre opgaver, og de to organisationer kan ikke her siges at repræsentere de vigtigste modstridende - eller »berørte« - interesser.

Undersøgelsen i juni 1984 går ind på denne problematik. (Tabel 6). Her fik de adspurgte forelagt en liste med fem forskellige sagsområder. De blev derefter ved hvert område bedt om at sige, om arbejdsmarkedets parter skulle have indflydelse på politikken på området, eller om de skulle overlade det til de politiske partier. Listen over emner var bevidst lavet, så der både var sager, der traditionelt opfattes som arbejdsmarkedspolitik, og sager, der lå mere i yderkanten. Baggrunden var tidligere undersøgelser, der viste stort flertal for påstande om, at fagforeningerne havde for megen magt. Det var da na-

Tabel 6. Syn på fagforeningernes opgaver.

Spørgsmål: Jeg nævner nu en række politiske områder. For hvert af disse områder vil jeg gerne vide, om De synes, det er noget som arbejdsmarkedets parter, d.v.s. fagforeningerne og arbejdsgiverforeninger, bør have indflydelse på, eller De synes det er noget, der bør overlades til de politiske partier?

Pct., der mener arbejds- markedets parter bør have indflydelse på	Alle	Alle LO	Alle FTF	LO + FTF efter V. fløj.	medlemmer partifarve Soc. Dem.	Borger lige
- ungdoms- og erhvervs- uddannelserne	62	70	70	89	65	67
- bekæmpelsen af arbejds- løsheden	62	68	74	90	67	61
- undervisningen i folke- skolen	23	24	28	41	22	18
- de offentlige udgifters størrelse	20	27	16	45	24	8
- atomraketter i Europa	15	19	18	49	17	4

Note: Der er set bort fra de, der ingen mening havde. Når 70% af både LO- og FTF-medlemmerne mener, at arbejdsmarkedets parter bør have indflydelse på ungdoms- og erhvervsuddannelserne, betyder dette derfor, at 30% vil overlade spørgsmålet til de politiske partier. Opdelingen efter partifarve er foretaget ud fra hvilket parti, man ville stemme på, hvis der var valg i morgen.

turligt at spørge, hvad det var fagforeningerne burde lade være med at blande sig i. Hertil kom den meget mere konkrete baggrund, at fagforeninger næsten er nødt til at tage stilling til en række mere generelle spørgsmål, der øver indflydelse på arbejdsmarkedssituationen. FTF kommer eksempelvis tit ind på den offentlige sektors størrelse.

Hovedresultatet er enkelt, hvad enten man ser på hele befolkningens opfattelse eller fagforeningsmedlemmernes mening (tabel 6). Der peges på to områder: Ungdoms og erhvervsuddannelserne samt bekæmpelsen af arbejdsløsheden. Men lige så klare flertal vil overlade de tre resterende områder til de politiske partier. I alt dette er der betydelige politiske forskelle. På venstrefløjen i fagbevægelsen er mange villige til at gå ind for organisationsindflydelsen, selv på områder som raketopstillingen og undervisningen i Folkeskolen. De borgerlige fagforeningsmedlemmer er til gengæld meget tilbageholdende. Og sammenligner man samtlige fagforeningsmedlemmer med samtlige vælgere er der ikke den helt store forskel. Problemet er formentlig, at medlemmernes sigte med medlemsskabet er ganske snævert. Man vil have varetaget nogle specielle arbejdsmarkedsinteresser og ikke ret meget andet. Og disse arbejdsmarkedsinteresser opfatter man ganske traditionelt ganske snævert. På flere punkter er det for snævert at definere fagforeningernes og arbejdsgiverforeningens opgaver til blot at gælde det arbejdsmarkedspolitiske, for arbejdsmarkedet afhænger stærkt af den generelle økonomiske politik. Men denne vurdering ændrer ikke resultaterne.

Udblik

Det samlede resultat er dobbelttydigt. På den ene side skal arbejdsmarkedets parter

helst klare overenskomsterne selv. Det rimer med, at man også på andre områder lægger vægt på konsultation af de berørte interesser. Og det tyder meget stærkt på en almindelig akcept af arbejdsmarkedets organisationer, uanset hvad der iøvrigt siges om »fagforenings-fjendtlighed« og hvor meget f.eks. fagforeningernes også rent faktisk kritiseres. På den anden side vender selv LO-medlemmerne sig imod partistøtte, og de definerer desuden opgaverne for arbejdsmarkedets parter snævert til netop at dække det arbejdsmarkedspolitiske. Det rimer med en opfattelse af fagforeningerne som interesseorganisationer og mindre som led i en stor arbejderbevægelse eller som organisationer på linje med de politiske partier. Organisationsverdenen har ikke erstattet Folketinget og partierne. Er denne tolkning rigtig, er der intet mærkeligt i, at det store flertal mener, man skal adlyde en lov, der griber ind i en overenskomstkonflikt, selvom tæt ved halvdelen er imod, at der i det hele taget gribes ind.

I andre lande har man tilsvarende resultater. I Frankrig har man stærkt ideologiserede fagforeninger. De er delt på hovedforbund efter generelle politiske orienteringer. Men på spørgsmål om hvad der er fagforeningernes vigtigste opgaver peger meget klare flertal på det helt jordnære at forsvare arbejderne på virksomheden og meget få på opgaver som at lave samfundet om. Selvom fagforeningerne vitterligt ser det sidste som et led i deres virke. Samtidigt er der bred enighed om, at fagforeningerne faktisk gør nytte for arbejderne. Og den franske befolkning som helhed vil se med større alvor på et forbud mod fagforeninger end på et forbud mod de politiske partier. (SOFFRES 1982:19 og L'Expansion 6/19 Mai 1983: 103). Fagforeningerne er akcepterede. Men akcepterede, netop som fagforeninger.

I Storbritannien gælder noget af det samme. Gennem 1970'erne var de engelske fagforeninger på kollisionskurs med både konservative regeringer og med Labour-regeringer. Faktisk væltede de læsset for den siddende Labour-regering kort før valget i 1979 ved at lave en stor strejke, skønt det eneste regeringen efterhånden havde at slå på var det tålelige forhold til fagforeningerne. Der er da også et væld af opinionsundersøgelser, der viser, at folk synes, at fagforeningerne blander sig for meget i politik. Men i en lang tidsserie af opinionsundersøgelser tilbage til 1952 har der konstant været flertal for, at fagforeningerne er en god ting for England som helhed. Og ligeledes gik et klart flertal i 1983 ind for, at det var bedst at rådføre sig med arbejdsmarkedets parter, fremfor at regeringen søgte at presse sine ting igennem. Skønt det netop lige var det, de konservative havde gjort under Margrethe Thatcher, modsat tidligere tiders engelske konservative. Fagforeningerne er akcepterede. Men akcepterede netop som fagforeninger. (Crouch 1982: 190-220, Nielsen 1985).

En del af dette er først og fremmest tolkninger, der er nødvendige for at få brikkerne til at falde på plads. Men man kan også spørge, hvorfor det skulle være anderledes. Hvad taler for at se fagforeningerne som andet end netop fagforeninger?

Spørgsmålet er ikke retorisk, for der kan gives positive svar. Det gør for det første arbejderbevægelsens tradition. Fra gammel tid er fagbevægelse og socialdemokrati set som to sider af samme bevægelse. Og det gør for det andet fagforeningernes politik. Man tager netop stilling til samfundsspørgsmål i bred almindelighed. Mens medlemmerne definerer opgaverne snævert, definerer ledelsen

dem bredt. Og dette giver en indbygget modsætning.⁴⁾

Noter

1. Resultaterne stammer i alt væsentligt fra valgundersøgelsen i 1979 og fra en undersøgelse om politisk deltagelse, ligeledes fra 1979. Begge disse undersøgelser bygger på cirka 1900 interviews. Hertil kommer en mindre undersøgelse fra juni 1984, foretaget i forbindelse med EF-valget. Materialet i undersøgelsen om politisk deltagelse blev indsamlet af Socialforskningsinstituttet, mens de øvrige materialer er indsamlet af Gallup.
2. Det samme viser en nylig undersøgelse fra Institut for Konjunkturanalyse. Her var 44 procent for, at »regeringen skal gribe ind, hvis der kommer en større konflikt på arbejdsmarkedet«, mens 43 procent var imod. Undersøgelsen bygger på 600 telefoninterviews 23.-27. november 1986. (Hauberg og Thulstrup: 1987).
3. Undersøgelsen fra Institut for Konjunkturanalyse fra november 1986 viser et tilsvarende mønster, men noget stærkere modstand mod indgreb hos socialdemokratiske vælgere. På venstrefløjens var 16 procent for indgreb og 74 procent imod, hos socialdemokraterne 30 procent for og 60 procent imod og endelig var der blandt borgerlige tilhængere 66 procent tilslutning og kun 24 procent modstand. (Hauberg og Thulstrup: 1987). En nærliggende forklaring på ændringen blandt socialdemokraterne siden 1979 kan være, at den socialdemokratiske regering er skiftet ud med en borgerlig.
4. Et par undersøgelser antyder betydelige forskelle inden for fagbevægelsens rækker. I slutningen af 1960'erne fandt Walter Korpi i en interviewundersøgelse med medlemmer af det svenske metalarbejderforbund, at hvor de ældre generationer gav »solidariske« grunde for deres medlemskab (»vi arbejdere må stå sammen« og deslige) var dette kun tilfældet for 11 procent af de yngste årgange. (Korpi 1978: 198-206). Og i en undersøgelse i 1979, fandt Jacob Buksti, at mens kun 33 procent af de aktive fagforeningsmedlemmer henviste til de individuelle fordele som grund til medlemskab, gjaldt dette 55 procent af de passive (Buksti 1984: 72). Opfattelsen af medlemskab som tilslutning til en stor solidarisk bevægelse kan være noget, der især hører fortiden til, og især trives i de øvre lag.

Litteratur:

- Buksti, J. (1984): »Interesseorganisationer i Politik« i Erik Damgaard (red.) *Dansk Demokrati under Forandring*. Århus: Politica.
- Crouch, C. (1982): *The Politics of Industrial Relations*. London: Fontana.
- Elvander, N. (1980): *Skandinavisk Arbetarrörelse*. Stockholm: Publica.
- Hauberg, A. og Thulstrup, J. (1987): Befolkningens holdning til overenskomstforhold. København: Institut for Konjunkturanalyse.
- Helander, V. (1982): A Liberal-Corporatist Sub-system in Action: The Incomes Policy System in Finland«. I Lembruch, G. & Schmitter, Ph. (red.): *Patterns of Corporatist Policy-Making*, 163-188. London & Beverly Hills: Sage.
- Korpi, W. (1978): *Arbetarklassen i Välfärdskapitalismen*. Stockholm: Prisma.
- Nielsen, H. J. (1985): British Attitudes towards Trade Unions. København: Institut for Samfundsfag.
- Nielsen, H. J. (1985b): Ambiguities in Attitudes towards Interest Group Influence. *Scandinavian Political Studies*, vol. 8, no. 1-2: 65-84.
- Rehmus, C. (1984): »Labor and Politics in the 1980« i *The Annals of the Academy of Political and Social Science*, 473: 40-51.
- SOFFRES (1982): *L'Images et Roles des Syndicats*. Paris.